

TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH QO'LLANILADIGAN TA'LIM METODLARI

Shukurov Xursan Gadoyevich, Norova Intizor Haqberdiyevna

Matematika fani o'qituvchilari, BuxMTI akademik litseyi

Annotatsiya: Maqolada ta'lim samaradorligini oshirish maqsadida ta'lim tizimida zamonaviy ta'lim metodlaridan foydalanish, o'quv jarayonida yakka tartibda, juftlikda, kichik guruhlar va jamoada ishlashni, ilg'or ta'lim metodlarini amaliyotga joriy qilish hamda pedagogik jarayonga yangicha yondashuvlarga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Bilim, ko'nikma, ko'rgazmali ta'lim metodi, og'zaki ta'lim metodi, amaliy metod, metodika, metod.

Bugungi kunda ta'lim tizimida qo'llanilayotgan ta'lim metodlari xilma-xil hamda ko'p sonli bo'lib, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga, ta'lim-tarbiyaviy imkoniyatlarga ega, muayyan maqsadlarga, sharoitlarga mos ekanligi va boshqa sifatlari bilan birbiridan farqlanadi. Bu metodlarninig har biri muayyan ta'lim-tarbiyaviy maqsadlar uchun mos bo'lib, uning o'rniga boshqa metodni qo'llash maqsadga muvofiq emas. Shu sababli ta'lim metodlarining qaysi biridan qaysi maqsad uchun foydalanish ko'zda tutilgan samarani berishini bilish muhim ahamiyatga ega. Bu masala avvalo ta'lim metodlarini ma'lum belgilariga ko'ra turlarga ajratib olish va ularning asosiy mazmunini aniqlashni talab qiladi. Hozirgi kunda zamonaviy ta'lim metodlarini turlarga ajratish dolzarb masala hisoblanadi. Buni hal qilish uchun zamonaviy ta'lim metodlarining turlarga ajratish uchun zarur bo'lgan asosiy belgilarini aniqlab olish zarur. Bu belgilar: bajaradigan vazifasiga, ko'zda tutiladigan natijaga, ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlarga, pedagogik va psixologik yo'nalishlariga, ta'lim oluvchilarning yoshiga muvofiqligiga, ayrim fanlarni (ijtimoiy, tillar, tabiiy, aniq, amaliy va boshqa fanlarni) o'qitishga, nazariy va amaliy bilim, ko'nikma va malakalarni o'rgatishga, o'zlashtirishni nazorat qilishga tegishli va boshqa belgilar hisoblanadi. Ta'lim metodlari muayyan pedagogik jarayondan ko'zda tutilgan

maqsadlarga erishish uchun bajarish lozim bo'lgan vazifalarni amalga oshirishda qo'llaniladigan turli-tuman ish usullari va shakllarini o'z ichiga oladi. Muayyan ta'lim-tarbiyaviy maqsadga qaratilgan biror harakatni amalga oshirish yo'li, usuli yoki ko'rinishidan iborat bo'lib shakllangan faoliyat shu maqsadga erishishga xizmat qiluvchi o'ziga xos ta'lim metodini hosil qiladi. Savod o'rgatish yo'llari: oilada o'rgatish, maktabda o'rgatish, maktabgacha ta'lim muassasasida o'rgatish, o'qituvchi yordamida o'rgatish, kitoblar, kompyuter, ko'rgazmali qurollar yordamida o'rgatish yo'llari kiradi. Shunga o'xshash sanoqni, arifmetik amallarni o'rgatishda ham yuqoridagiga o'xshash yo'llardan foydalanish mumkin. Shu yo'llardan foydalanib harakatni amalga oshirishda har turli metodlar qo'llaniladi. Biror metodni qo'llashdagi harakatni amalga oshirish ko'rinishi deb shu harakatni batafsil tasvirlovchi ko'rinishga aytiladi. Harakatning kuzatiladigan o'zgarishlari, vaziyatlari, tezligi va uning ortishi yoki sekinlashuvi, to'xtashlari, bir nechta harakatlarning bir vaqtdaligi yoki ularning vaqt oraliqlari, harakatlar natijasi, amaliy mashg'ulotlarida esa, ishlov berilayotgan shakllar, fazoviy holatlar, ranglar, sirlarning tekisligi yoki adir-budurligi o'zgarishlari va boshqa kuzatish mumkin bo'lgan turli harakat ko'rinishlarini tushunish mumkin. Inson faoliyatining barcha sohalarida tegishli metodlaridan foydalaniladi. Bu metodlarning eng umumiy belgisini hisobga olgan holda ularni borliqni amaliy yoki nazariy o'zlashtirish operatsiyalarining yoki yo'llarining yig'indisi deyish mumkin. Ushbu qo'llanmada metod tushunchasini ta'lim tarbiya jarayoni bilan bog'liq jihatlaridan ko'rib chiqiladi.

Metod o'zi nima? Metod-(grekcha "Metodos" so'zidan olingan bo'lib, yo'l, ahloq usuli ma'nolarini anglatadi). Tabiat va ijtimoiy hayot hodisalarini bilish, tadqiq qilish usuli. Faoliyat, harakatning yo'li, usuli yoki qiyofasi, shakli ko'rinishi hisoblanadi. Ta'lim metodi- o'qituvchining o'quvchilar bilan muntazam qo'llaydigan, o'quvchilarga o'z aqliy qobiliyatlarini va qiziqishlarini rivojlantirish, bilim va ko'nikmalarini egallash hamda ulardan amalda foydalanish imkonini beruvchi ish usuli. Belgilangan ta'lim berish maqsadiga erishish bo'yicha ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchilar o'zaro faoliyatini tashkil qilishning tartibga solingan usullar kiradi. Ta'lim metodlari ta'lim beruvchi ongida ma'lum bir yo'nalishdagi faoliyatning umumlashma

loyihasi tarzida shakllangan bo'ladi. Og'zaki ta'lim metodi- hikoya, suhbat, bahs, munozara kabi ichki kichik uslublarni o'z ichiga oladi va ta'lim oluvchiga eshitish orqali ta'lim egallash qobiliyatini o'stiradi. Ko'rgazmali ta'lim metodi- namoyish qilish, foto va video lavhalar shaklida namoyish qilish kabi uslublardan tashkil topgan bo'ladi, bunda o'quvchi mavzuga oid material va ma'lumotni ko'rib tasavvur qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Amaliy metod- mashq bajarish, laboratoriya va amalda qo'llash kabi uslublardan tashkil topgan bo'ladi va o'quvchi nazariyani amaliyotda sinab ko'rib o'z bilimini oshiradi. Uch bosqichli intervyu metodi- bunda o'quvchilar 3 guruhga bo'linadi. "Pedagog" guruhi mavzu bo'yicha savol va topshiriqlar beradi. "Talaba" guruhi savol va topshiriqlarga javob beradi. "Ekspert" guruhi ularni baholaydi. Ekspert 3 bo'limga bo'lib baholaydi.

1. Nimalar to'g'ri qilindi.
2. Nimalar noto'g'ri qilindi.
3. Qanday qilish kerak edi.

Bu metod o'quvchilarga so'rab-surishtirish, pedagogik muloqot olib borish, bilim va malakalarni tekshirish va baholashni o'rgatadi. Dars uchun ajratilgan vaqtdan unumli foydalanib ko'proq vaqtni o'quvchilarning o'z ustida ishlashlariga zamin yaratadi. Nafaqat o'quvchilarning dunyo qarashini kengaytiradi, balki olingan bilimni mutaxassis nazorati ostida amalda qo'llash hamda amaliyot jarayonlarida o'quvchilarni qiziqtirgan savollariga guruh bo'lib birgalikda yechim topish imkonini yaratadi. Ta'lim sifatini ko'taradi va o'quvchilarning birgalikda hamjihat bo'lib ishlash ko'nikmasini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O.U.Avlayev, S.N.Jo'rayeva, S.P.Mirzayeva, "Ta'lim metodlari " o'quv-uslubiy qo'llanma, "Navro'z" nashriyoti, Toshkent-2017.
2. Jumayev M.E va boshqalar. Matematika o'qitish metodikasi-T.:2003-yil
3. R.Ishmuxamedov, L.Abduqodirov, A.Pardayev. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. — T., 2008-yil.